

ISSN2464-0344

Res novae

Revija za celovito znanost
Journal for Integrated Science

Bernard Goršak

IMMANENT TRANSCENDENCE AND THE CHRISTIAN UNDERSTANDING OF THE
EMERGENCE OF THE NEW HEAVEN AND EARTH

Janez Drobnič

ETIČNO-ZGODOVINSKI PRESEK DOBRODELNIH DEJAVNOSTI

Simon Malmenvall

DRŽAVNO ŠOLSTVO IN KATOLIŠKO RAZSVETLJENSTVO V AVSTRIJSKIH DEŽELAH

David Petelin

CERKVENA ARHITEKTURA V LJUBLJANI MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA
(1918–1941)

Nik Trontelj

KOMUNISTIČNI SODNI PROCES PROTI DR. JANEZU VEIDERJU

Fakulteta za pravo in ekonomijo, Katoliški inštitut
Faculty of Law and Economics, Catholic Institute

LETNIK 9 • 2024 • ŠTEVILKA 1

Res novae

Res novae: revija za celovito znanost

Izdajatelj in založnik:

Fakulteta za pravo in ekonomijo, Katoliški inštitut

Naslov uredništva:

Res novae, Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, Slovenija

Odgovorni urednik:

Andrej Naglič

Glavni urednik:

Matic Batič

Spletni naslov:

<http://www.katoliski-institut.si/raziskovanje/res-novae>

E-pošta:

matic.batic@kat-inst.si

Uredniški odbor:

Philip Booth (St Mary's University, London, Velika Britanija), Mihai Dragnea (Universitetet i Sørøst-Norge, USN Handelshøgskolen, Vestfold, Norveška), Andres Fink (Pontificia Universidad Católica Argentina, Facultad de Ciencias Sociales, Buenos Aires, Argentina), Aleksandra Kostić Tmušić (Univerzitet u Prištini, Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica, Srbija/Kosovo), Simon Malmenvall (Univerza v Ljubljani, Slovenski šolski muzej, Ljubljana, Slovenija), Aleksej Martinjuk (Respublikanski inštitut višje šole, Minsk, Belorusija), José Ignacio Murillo (Universidad de Navarra, Instituto Cultura y Sociedad, Pamplona, Španija), Mitja Steinbacher (Katoliški inštitut, Fakulteta za pravo in ekonomijo, Ljubljana, Slovenija), Dorina Dragnea (Institutul Național Al Patrimoniului, Bukarešta, Romunija), Anton Stres (Katoliški inštitut, Fakulteta za pravo in ekonomijo, Ljubljana, Slovenija).

Redakcija te številke je bila zaključena 17. 9. 2024.

Tisk:

Itagraf d. o. o., Ljubljana

Oblikovanje in prelom:

Breda Sturm

Naklada:

100 izvodov

Letna naročnina:

28€ (Slovenija), 40€ (Evropa), 57\$ (ostalo navadno),

66\$ (ostalo prednostno)

ISSN (tiskana verzija): 2464-0344

ISSN (elektronska verzija): 2464-0352

Res novae

Revija za celovito znanost
Journal for Integrated Science

SPIRITUS
AUTEM
VIVIFICAT

LETNIK 9 • 2024 • ŠTEVILKA 1

Impressum

Res novae je znanstvena recenzirana periodična publikacija, ki jo izdaja Fakulteta za pravo in ekonomijo pri Katoliškem inštitutu. Izhaja dvakrat letno v elektronski in tiskani obliki. Revija pokriva široko področje družboslovja (pravo, politologija, ekonomija) in humanistike (filozofija, zgodovina). Vsebinsko jedro predstavljajo raziskave interakcij med religijo in družbo, med drugim problematike, ki obravnavajo razmerje med osebno in ekonomsko svobodo z družbeno etično odgovornostjo. Revija objavlja izvirne znanstvene in pregledne znanstvene članke. Izvirni znanstveni članki prinašajo avtorjevo samostojno, kritično in inovativno obravnavo izbrane tematike z njegovimi lastnimi tezami ali zaključki, pregledni znanstveni članki pa kritično prikazujejo kontekst izbrane tematike ob upoštevanju tradicionalnih in sodobnih dognanj določene znanstvene discipline. Revija objavlja prispevke v slovenskem in v angleškem jeziku. Objave v *Res novae* se ne honorirajo, prispevki pa morajo biti izvirni in ne smejo biti predhodno objavljeni v nobeni drugi znanstveni reviji. Za objavo v *Res novae* veljajo mednarodni etični standardi znanstvenega raziskovanja, citiranja in navajanja literature. Prispevke je treba poslati na naslov: matic.batic@kat-inst.si. Vsak prispevek je ocenjen z najmanj enim recenzentskim mnenjem. Postopek recenzentskega pregleda naj ne bi trajal več kot tri mesece.

Vsebina

Bernard Goršak

Immanent Transcendence and the Christian Understanding
of the Emergence of the New Heaven and Earth

7

Janez Drobnič

Etično-zgodovinski presek dobrodelnih dejavnosti

47

Simon Malmenvall

Državno šolstvo in katoliško razsvetljenje
v avstrijskih deželah

75

David Petelin

Cerkvena arhitektura v Ljubljani med obema svetovnima
vojnama (1918–1941)

95

Nik Trontelj

Komunistični sodni proces proti dr. Janezu Veiderju

140

DOI: 10.62983/rn2865.24a.2
1.02 pregledni znanstveni članek

Janez Drobnič¹

Etično-zgodovinski presek dobrodelnih dejavnosti

Izveček: Inovativnost praks v dobrodelnih dejavnostih je lahko gibalno razvoja, lahko pa tudi pot v nepreglednost in sporno delovanje. Zato je namen te študije ugotavljanje ozadja dobrodelnosti, predvsem etično-moralnih osnov skozi zgodovinski razvoj, da bi našli boljše poti v prihodnosti. Članek predstavlja pregledno študijo razvoja dobrodelnih organizacij in analizira, katere etične prvine lahko prepoznamo med njimi. V prvih obdobjih krščanskih skupnosti ugotavljamo nesebično in predano delovanje posameznika za ranljive ali pomoči potrebne soljudi v okviru etike usmiljenja, v nadaljnjih zgodovinskih obdobjih pa prepoznamo altruistični koncept pomoči drugemu in prizadevanja za skupnost. V novejšem času individualizma in sekularizma, ki ponuja in prakticira veliko inovacij, pa se kaže v nekakšnem izravnalnem odnosu sodelovanje med tistimi, ki pomagajo (prostovoljci), in tistim, ki pomoč potrebujejo.

Ključne besede: dobrodelnost, krščanske skupnosti, etika in morala, prostovoljstvo, nevladne organizacije

¹ Dr., izr. prof., Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, Cankarjeva 5, 6000 Koper/Capodistria, Slovenija; janez.drobnic@upr.si.

Abstract: The innovativeness of practices in charitable activities can be a driving force for development, but it can also lead to opacity and controversial actions. Therefore, the purpose of this study is to determine the background of charity, especially the ethical and moral foundations throughout its historical development, in order to find better ways into the future. The article provides an overview of the development of charity organizations and explores which ethical elements can be recognized among them. In the first periods of Christian communities, we have identified the selfless and dedicated action of the individual for vulnerable or needy fellow human beings within the framework of the ethics of mercy, while further historical periods recognize the altruistic concept of helping others and striving for community. In the more recent era of individualism and secularism, which offers and practises many innovations, however, it is manifested in a kind of balancing relationship of cooperation between those who help (volunteers) and those who need help.

Keywords: charity, Christian communities, ethics and morals, volunteers, non-governmental organizations

Uvod in opredelitev problema

Današnji sistem dobrodelnih oz. humanitarnih organizacij je zapleten (Grašič 2018) in prepleten, saj na svetu deluje na tisoče takšnih organizacij, od katerih imajo nekatere dolgo tradicijo, kot npr. Karitas ali Rdeči križ. Lahko rečemo, da so te organizacije oblikovale svoje načine skrbi za drugega in ranljive osebe, hkrati pa tudi vplivale na oblikovanje etične in družbene odgovornosti drugih poslovnih subjektov in ljudi nasploh (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997). Pri delovanju dobrodelnih organizacij gre konkretno za moralna ravnanja pomoči drugemu v stiski, ki slonijo na etičnih prvinah oz. etiki. V ozadju ali podlagi etike so posamezne vrednote, ki jim je človek globoko zavezan in na ta način usmerja sebe in svoja dejanja. S tem pa postaja vse bolj človeško bitje, kar pomeni tudi pot k srečnosti (Aristotel 2002).

Ključni element dobrodelnih organizacij je prostovoljnost, gre torej za svobodno voljo, zato se vsak posameznik sam odloča za dobro delo, kar pomeni, da je za to potreben motiv ali razlog. Ta je običajno povezan z vrednoto oz. vrednotami, ki imajo za človeka svojo vrednost. Häring (1967, 348) pravi, da je etično ali nravno dobro ravnanje tisto, ki ustreza dejanskim in ukazanim vrednotam. Vrednota, ki je za posameznika pomembna, postane motiv ali nagib njegovih odločitev in njegovega delovanja.

Pri delovanju dobrodelnih organizacij gre za konkretna moralna ravnanja in nudenje pomoči drugemu v stiski, ki sloni na etičnih prvinah oz. etiki. Etično ravnanje ni pomembno samo pri dobrodelnih dejavnostih, temveč tudi za delovanje v gospodarstvu in celotni družbi, saj se na ta način zagotavlja

zaupanje v poslovne partnerje in osebe, s tem pa se lahko uspešnejše izognemo dvomom in sporom (Škedelj 2015). Da je etično ravnanje pomembno tudi za uspešnost poslovanja ekonomskih subjektov, poudarja Amakobe (2016). Etično ravnanje se danes povezuje predvsem s pojmom odgovornosti ali odgovornim ravnanjem, ki vključuje etično dimenzijo in je prešlo več faz – ekonomska, zakonska, etična in celovitejša odgovornost (Potočan in Mulej 2007). Drucker (1990) medtem opredeljuje dobrodelnost z izrazom poslanstvo, s katerim neprofitna organizacija »dela družbo drugačno« tako, da povečuje kakovost družbenega življenja oz. življenjske ravni državljanov.

Organizacija združenih narodov je sprejela principe oz. načela, ki urejajo humanitarno pomoč: človekoljubje, nevtralnost, nepristranskost in neodvisnost. Človekoljubje se nanaša na zagotavljanje pomoči vsem potrebnim kadar koli, z zaščito in spoštovanjem vseh človeških bitij. Nevtralnost je odgovornost organizacij, da ne izberejo strani v konfliktu ali dajejo prednosti določenemu političnemu, verskemu ali ideološkemu gibanju. Nepristranskost zahteva, da se pomoč dodeli samo na podlagi potrebe in ni odvisna od spola, rase, narodnosti, etnične pripadnosti, ekonomskega razreda, politične stranke ali verskega prepričanja. Neodvisnost pa se nanaša na zahtevo, da so humanitarne organizacije popolnoma avtonomne od kakršnih koli političnih ali vojaških ciljev (OCHA 2011).

Posebej pozorni smo, ko človekovo delovanje spremljajo problematične prakse, ki odstopajo od zgoraj navedenih temeljev in to ne le v gospodarstvu ali poslovnem delovanju, pač pa tudi v nevladnih in humanitarnih organizacijah, kjer smo priča izkrivljenemu etično-moralnemu ravnanju, ki slabi

njihovo moč, seje dvome in povečuje nezaupanje ljudi v njihovo poslanstvo. Priča smo bili neetičnih ravnanj v svetovnih dobrotelčnih organizacijah – škandali v Oxfam² ali finančne goljufije v Unicefu ali v Sloveniji finančne malverzacije v »dobrotelnem društvu« Žogica,³ pozneje v fundaciji Kekec, Rdečem križu, ustanavljanju fundacij za človekoljubne namene, v katerih prevladajo pridobitniški interesi po materialnih sredstvih. Morda vse to postane le način za lastno promocijo in ugled, kar izpostavi De Mello (2022), ki pravi, da je dobrotelnost sedanjega časa postala lasten interes pod krinko altruizma in neke vrsta »maškarada dobrotelnosti«, kjer se odvija plejada različnih vrst sebičnosti. V tem okviru izostreno kritično oko navedenega avtorja prepoznava tudi pojav, ki ga opisuje z besedno zvezo »da uživam, ko ustrezem drugim«, kar ocenjuje kot prefinjeno obliko sebičnosti in egocentričnosti.

Dobrotelne organizacije so danes pravno-statusno različno urejene in registrirane; najpogosteje se pojavljajo kot društva, zavodi, ustanove, fundacije oz. skladi, pa tudi v drugih pravnih oblikah, splošni nazivi zanje so tudi nevladne organizacije ali neprofitni sektor. Ta dva izraza sta do neke mere problematična, če ju gledamo skozi obstoječo prakso. Dobrotelne organizacije najdemo pod pojmom nevladne organizacije (NVO), kar naj bi pomenilo, da jih ne ustanavlja vlada in ne dirigira njihove dejavnosti. Hrovatinova (2001) navaja, da NVO dopolnjujejo dejavnost države, prispevajo nove ideje za nove programe in inovacije ter so sredstvo, s katerimi uporabniki uresničujejo svojo vizijo dobre družbe neodvisno od vladne politike. Toda poročilo CNVOS (2023)

2 Več o tem gl. npr. M. 2018.

3 Gl. npr. Marot 2010.

izkazuje, da je povprečni delež javnega financiranja nevladnih organizacij v Sloveniji približno 40 %, v nekaterih primerih pa seže čez 90 %, pri čemer seveda obstaja nevarnost transmisije interesov aktualnih političnih akterjev v dobrodelno dejavnost na račun prostovoljnih iniciativ. Tudi prilastek nepridobitni/neprofitni lahko zaseje nekaj dvoma in nejasnosti, saj je meja med profitnostjo in neprofitnostjo nejasna. Hrovatinova nadalje ugotavlja, da se nekatere neprofitne organizacije zaradi krčenja javnih virov financiranja in iskanja dodatnih sredstev odločajo za večjo profitno naravnost, kar v kontekstu davčnih obremenitev pomeni bistveno drugačen položaj takih organizacij, saj zasledujejo predvsem svoj lastni poslovni interes, ki nato odvrča ljudi k dobrodelnim dejanjem.

Če je prostovoljstvo ključni element dobrodelnih dejavnosti, terja določen premislek o nadaljnjih poteh nevladnega neprofitnega sektorja, saj podatki izkazujejo, da je v Sloveniji registriranih več kot 27.000 nevladnih organizacij, v vpisnik prostovoljskih organizacij in organizacij s prostovoljskim programom pa je vpisanih le 1.3707 prostovoljskih organizacij.⁴ To lahko pomeni, da prostovoljstvo ni več gonilo delovanja nevladnih organizacij, temveč nekaj drugega. Sporne prakse, nejasnosti in nepregledno število nekritičnih »inovacij« so pripeljale v razmeroma nepregledno in včasih kaotično stanje na dobrodelnem področju, zato obstaja razumen razlog in prizadevanje za kritičen študijski pregled tega področja. Tudi avtorici Meglič in Vojnovič (1997) trdita, da je delovanje nevladnih dobrodelnih organizacij premalo raziskano, zato je treba izvajati več tovrstnega raziskovanja.

4 Glede na podatke AJPES z dne 31. 8. 2017: <https://www.ajpes.si/eObjave/?s=54>.

Namen tega dela je predstaviti ozadja delovanja dobrodelnih organizacij skozi zgodovinski presek, predvsem glede etičnih podlag ter obstoječih praks, da bi se lažje odločali za sodelovanje v dobrodelnih dejavnosti v prihodnje.

Etika, morala dobrost in dobrina

Sedanji čas bi lahko opredelili kot čas pluralizma idej in vrednotnih orientacij, v čemer je zaznati moralni relativizem, ki pomeni nekritično pripisovanje moralne vrednosti raznim idejam v kontekstu »vse je dobro in s tem dopustno, kar je meni pogodu, razen če je to v nasprotju s hotenji drugega«. Takšno stališče povsem izključuje vsako vnaprej postavljeno prioritarno moralno pravilo razen prej navedenega pravila. V takem moralnem relativizmu lahko prepoznamo Rawlsovo (1971) etiko pravičnosti, nekako vodilno etično paradigmo liberalcev (Rus 1990), ki izpostavljajo svobodo kot edino veljavno vrednoto, ki je lahko omejena le s svobodo drugega. Pravično ravnanje je v kontekstu etike pravičnosti umeščeno v vrednoto svobode ob upoštevanju demokratično sprejetih pravil.

Rus (1990) govori predvsem o problemu moralnega eskapizma današnje družbe, torej trendu, v katerem je prišlo do »pobega vrednot«, kjer se uveljavlja hotenje človeka brez omejitev, razen tistih, ki jih omejujejo hotenja drugega. To lahko kljub odpravi omejitev pri posameznikih povzroča vrsto težav pri odločanju in ravnanju v vsakdanjem življenju. Stres (1999) govori o problemu etične praznine, saj trdi, da je s poudarjanjem svobode človek prisiljen ravnati po svoji osebni in odgovorni izbiri, ki pa postaja vse bolj težavna, pri čemer se posameznik težko opre na avtoriteto in tudi

na javno mnenje se ne more zanesti. Vsekakor ni dobro, da zastanemo v nekakšnem skepticizmu, agnosticizmu ali relativizmu, ki trdi, da nobeno vodilo ni absolutno in zanesljivo, zato si moramo ustvariti svoje moralno stališče.

Z vprašanjem, kaj moram storiti, se odpira moralno vprašanje, ki je neposredno povezano z vprašanjem etike, pri čemer naj ne bi povsem enačili etike in morale (Stres 1999). Za Stresa je morala vsota pravil in norm človekovega ravnanja. Ta pravila so brezpogojno obvezna in obče veljavna, čeprav se dogaja, da v praksi niso tako nesporna (1999, 10). *Slovar slovenskega knjižnega jezika* opredeli moralo kot tisto, kar vrednoti, usmerja medsebojne odnose ljudi glede na nazor ali nosilca kot priznavanje, izpolnjevanje tega, kar vrednoti in usmerja medsebojne odnose ljudi v odnosu na kaj, a tudi kot psihično pripravljenost in zavzetost koga za izvršitev določenega dejanja, dosego določenega cilja (SSKJ 2010). Zato lahko moralo opredelimo predvsem kot obliko človeške prakse.

Za Stresa (1999, 10) ima etika isti izvor kot morala, le da je v sodobnem času bolj uporabljena beseda, saj se moralo pogosto povezuje s krščanskim pojmovanjem morale, zato je pojem etike bolj uveljavljen v sekulariziranih krogih, ki bi radi moralnost povsem odrezali od kakršnekoli religioznosti. Jelovac (2000, 85) opredeli etiko kot filozofijo morale ali moralno filozofijo. To posledično pomeni, da je etika: »1. *refleksija, teoretsko pojasnjevanje in kritično presojanje izvora človeške moralnosti*, 2. *preučevanje osnovnih kriterijev moralnega vrednotenja*, 3. *razumevanje ciljev in smisla človeških moralnih nagibov, dejanj, obnašanja in dosežkov*.« Po njegovem je morala fenomen, ki je predmet proučevanja etike. Etika v tem primeru pomeni delovati iz etosa, iz globlje presoje,

ki je nad formalnimi moralnimi pravili, zato bi lahko bistvo zajeli s sintagmo »kar je etično dobro, je tudi moralno obvezno«. Etika potemtakem ne uči, kaj je objektivno dobro, ampak kako naj posameznik v dani situaciji išče odgovor, da bo ravnal dobro.

Stres po drugi strani (1991, 10) navaja, »da imata etika in morala po svojem izvoru enak pomen«. Za Ricouerja (Reagan in Stewart 1978) sta etika in morala povsem ista in zato ne zahtevata nobenega posebnega razlikovanja, saj oba izražata pogled na življenje, ki vsebuje dve prvini, in sicer zavest o tistem, kar je za človeka dobro, in zavest o dolžnostih, ki jih mora človek izpolniti. Tu je poudarek tudi na dolžnostih in zapovedih, ki so formalni legalni del moralnosti, kar je močno poudarjeno v delih Kanta (1993) v pojmovni zvezi kategoričnega imperativa obče veljavne dolžnosti in zapovedi. V moralni praksi in etični teoriji se postavljajo kriteriji kot sredstvo razločevanje dobrega od slabega, sprejemljivega od nesprejemljivega, poštenega od nepoštenega, pravilnega od napačnega. *»Kriteriji so torej smerokaz moralnih principov, saj omogočajo orientacijski okvir v moralnem obnašanju posameznikov in skupin. Če ne bi bilo resničnih kriterijev, potem bi bilo vsako moralno ocenjevanje čista improvizacija, naključje in samovolja. Brez meril ni vrednot, brez vrednot pa ni morale.«* (Jelovac 2000, 92)

Etika se sprašuje o tisti obliki in načinu delovanja, ki je dobro. Sprašuje se o tem, kako naj človek v svoji svobodi uravnava svoje delovanje tako, da bo dobro in življenja vredno. Dobrost nekega dejanja se potemtakem ocenjuje po tem, koliko prispeva k človekovi izpopolnitvi in dovršitvi, saj je to njegov osnovni namen delovanja, ki je dobro za njega in morda še za koga drugega. Da do nekega dejanja pride, mora imeti

posameznik nagib ali motiv (Stres 1999), in sicer mora vedeti, kaj hoče in zakaj hoče. Morata mu biti znana predmet in vsebina delovanja, pri čemer se zgodi, da je to dobro lahko za tistega, ki neko dejanje izvaja (samemu sebi), ali za tistega, ki komur je to dejanje namenjeno (nekomu drugemu). To bi lahko razumeli, da je dobro lahko samo dejanje/aktivnost ali pa je dober cilj oz. posledica dobrega ravnanja. Ciljni razlog delovanja je torej formalni vidik, tisto, kar delam, pa je materialni vidik. Formalni vidik lahko imenujemo dobrost dejanja, materialni vidik pa dobro ali dobrino. Potemtakem je nujno razločevati ta dva pojma, saj sta dobro dejanje samo za sebe in dobrost (tisto, zaradi česar želim kaj narediti) med seboj različna, a medsebojno povezana. Če nekaj delam dobro za sebe, ni nujno, da je dobro za drugega. Za to presojanje pa je potrebno vpeljati dvojico pojmov – vrednost in vrednoto. Na ta način dobimo dvojici dobrost–vrednost in dobrina–vrednota. Če upoštevamo Stresov kategorialni aparat razlikovanja, sta dobrost in vrednost formalni vidik gledanja na dejanje, dobrina in vrednota pa materialni vidik. Zato lahko zaključimo, da je vrednost tista, po čemer kakšno delovanje v celoti ni le dobro v samem sebi, pač pa dobro tudi za nekoga drugega, kar imenujemo dobrost.

Opredelitev dobrodelnosti in prve dobrodelne skupnosti

Anheier (2005) navaja, da je dobrodelnost osrednjega pomena za krščanski in judovski verski nauk in prakso, pojavlja pa se tudi v drugih religijskih in nereligijskih skupnostih. Ob tem je treba jasno poudariti, da etične osnove, ki prevladujejo na področju delovanja sedanjih humanitarnih in dobrodelnih (karitativnih) organizacij v Evropi, koreninijo v etično-religioznih temeljih krščanstva.

Beseda dobrodelnost (lat. *caritas*)⁵ je prvotno pomenila »dragocenost, drago in visoko ceno«. Pojem *karitas* na etimološki ravni pomeni poleg nečesa, kar se visoko ceni, tudi in predvsem ljubezen do bližnjega in njegovo spoštovanje. V grškem prevodu najdemo pojem takšne ljubezni do bližnjega v izrazu *agape* (ne eros!), ki je bil tudi sinonim za skupno večerjo – ritual v prvih krščanskih skupnostih. Nazoren primer tega, kar so razumeli s tem pojmom, kažejo poročila o načinu življenja prvih krščanskih skupnosti v delu *Apologeticum* avtorja Kvinta Tertulijana (leta 197). V teh tekstih (Dolinar 1991) prepoznamo razliko med dobrodelnostjo v krščanskih skupnostih in dobrodelnostjo drugih premožnih Rimljanov:

Nikogar ne silimo k temu, vsakdo da prostovoljno [...], denar porabimo za preživljanje in pokopavanje revežev, za osirotele dečke in deklince, ki nimajo premoženja, za starce, ki ne morejo več iz hiše, in dalje, za brodolomce in tiste, ki morajo garati v rudnikih ali so pregnani na otoke ali hirajo v ječah [...]

Dobrodelnost je mogoče v okviru takratnega časa razumeti kot dajati čas, delo, blago ali denar ubogim in nesrečnim, neposredno na temelju zaupanja ali drugih vrednih razlogov. Informacije o prvih krščanskih skupnosti najdemo tudi v pismih apostola Pavla krščanskim skupnostim v Rimu, Efezu, Korintu in drugih mestih, ki so postajale temelj duhovnega in praktičnega življenja prvih kristjanov. V teh načinih delovanja ne gre samo za dobrodelna dejanja kot takšna, pač pa za jasno sporočilo o vključevanju invalidov,

5 Latinski prevod Svetega pisma, Vulgata (5. stoletje), ljubezen prevaja kot *caritas*.

vdov, revnih, bolnih v krščansko skupnost, kar pomeni tudi inkluzivno dimenzijo sprejemanja zapostavljenih oseb v krščansko skupnost. Revni, bolni in invalidi na splošno veljajo za osrednji cilj dobrodelnosti cerkvenih organizacij tudi v naslednjih krščanskih obdobjih, pri čemer je vsekakor treba poudariti, da je šlo tudi za močne elemente socialne povezanosti in vzpostavljanja enakosti ne glede na status, poklic, nacionalnost in druge socialne atribute. Zato so se ljudje takratnega časa identificirali v simbolnem pomenu kot matere, bratje, sestre in prijatelji. Tudi v sedanjem času so ostali v občestvu Katoliške Cerkve v uporabi nekateri termini, kot so bratje in sestre; najdemo jih tudi v nekaterih viteških redovih, kot so to templjarji (Kosi, 1995). Ob tem torej ni pomembna samo pomoč za preživetje ali lajšanje tegob in stisk, pač pa tudi *»ohranitev socialnih vezi, tako da se revežem vendarle omogoči dostop 'k mizi', s čimer se onemogoči dezintegracija skupnosti oz. celotne družbe«* (Dragoš 1993). Zato je vloga prvih krščanskih skupnosti ne samo nudenje pomoči in utehe, pač pa tudi integrativna funkcija, ki jo je zajemala dobrodelnost.

Dobrodelnost skozi srednji vek

Evropa srednjega veka je razvijala sistem dobrodelnosti na podlagi krščansko-judovske tradicije, zasnovane v prvih krščanskih skupnosti v okviru cerkvenih organizacij, pri čemer je zaznati večjo stopnjo institucionalizacije kakor v začetku krščanstva. Za pomoč revežem, romarjem, popotnikom, bolnikom in drugim so skrbeli samostani, druge verske institucije, cehi, plemstvo in drugi. Bolnišnice in zavetišča so ustanavljali in vzdrževali z donacijami in zapuščinami. Srednjeveške bolnišnice so bile tudi nočna zavetišča za reveže, ranjence,

invalide, starce, vdove. Pomagali so porodnicam, sirotam, revnim romarjem.

Pri izvajanju dobrodelnosti je treba omeniti krepitev vloge dajalca pomoči in prejemnika pomoči. Drugače rečeno, siromaki niso bili deležni pomoči zgolj zato, ker so bili siromaki, pač pa tudi zato, ker so bili marginalizirani in izločeni iz skupnosti. Zato je bil problem, ki ga je reševala dobrodelnost, dvojen: kako preživeli tiste, ki se sami niso mogli – in kako jih hkrati ponovno vključiti v družbo. Na podlagi teološkega nauka se je začel uveljavljati etični pristop usmiljenja ali etika usmiljenja, ki predpostavlja čuječnost vsakega posameznika, razvijanje empatije in sočustvovanje do ranljivih in nemočnih oseb. Nekateri avtorji kot npr. Dragoš (1993) navajajo, da se je v teh praksah pojavljal poleg dobrodelnih hotenj tudi vzvišen odnos do drugega ter superiornost nad njim in da ga je tisti, ki mu je pomagal, tudi nadzoroval in zahteval njegovo socializacijo. Ne glede na to lahko rečemo, da je bila takšna karitativna dejavnost pomemben in takrat edini dejavnik skrbi za revne, nekakšna srednjeveška »socialna politika« in pravzaprav edina organizirana politika integracije marginalnih skupin v širšo skupnost.

Za začetek formalizirane »socialne politike« v Evropi, ki je nekoč obsegala le prostovoljno pomoč revnim in ubogim, bi lahko razumeli sklenjeno pogodbo med angleškim kraljem in Cerkvijo v 16. stoletju, s katero je kralj podelil ekskluzivno pooblastilo za karitativno dejavnost le Cerkvi. Pozneje jo je Cerkvi odvzel in naložil tudi posvetnim (fevdalcem) ter mestnim oblastem, da so gradili ubožnice in izvajali druge oblike pomoči revnim. Ta sistem je deloval v različnih oblikah vse do začetka industrijske revolucije v 18. stoletju, ko smo priča razpadu fevdalnega sistema, nastanka mest, razvoja

industrije in s tem osvoboditev tlačanov ter nastajanje množičnega proletariata.

Altruizem kot podlaga dobrodelnosti in poskusi krepitve državne skrbi

Altruizem je prvi opredelil Auguste Comte že v 18. stoletju. Po kanadskem sociologu Jay Gouldu (1997) je altruizem sodobni izraz dobrodelnosti. Prostovoljstvo kot novo notranje gibalno si vzame za podlago delovanja altruizem, ki ga je mogoče opredeliti kot »načelo ali prakso nesebične skrbi in zavzemanja za dobrobit drugih v nasprotju z egoizmom« (Halba 2014). Izraz je francoskega izvora in izhaja iz karitativne države, ki se je oblikovala v okviru cerkvenih organizacij na temelju usmiljenja in nesebične pomoči ubogim, vstopa pa kot dominantna etična podlaga pri razvoju sodobne države, ki se je rojevala ob razvoju industrijske revolucije. Glede na navedeno lahko potrdimo, da ima tudi altruizem korenine, čeprav manj izrazite, v zgodnji krščanski etiki.

Siromašenje, ki je bilo posledica nezdravih razmer dela in življenja na pohodu industrijske revolucije v 18. stoletju, je bilo nekakšen sprožilni mehanizem za razvoj socialne države. Ta se je začela zarisovati v 19. stoletju na principih zavarovanj, ki jih je razvil Bismarck (Encyclopedia Britannica 2024) in ki so se razširile v vse evropske države do začetka prve svetovne vojne, kar je zmanjševalo osrednjo institucionalno vlogo karitativnih cerkvenih organizacij, na njihovo mesto pa je začela vstopati država s svojimi institucijami, kot so zavarovalnice in skladi. To je pomenilo, da se je tradicionalna vrsta prostovoljstva v okviru verskih dobrodelnih organizacij, ki se je izvajala do devetnajstega stoletja,

pričela zmanjševati (Halba 2014). Namesto verskih ustanov se pojavljajo nekonfesionalne in laične. V bolj sekularnih državah, kot je Francija, se »verska« zduženja sistematično kombinirajo s posvetnimi sodelavci, na primer *Caritas France* (Francoski Karitas – katoliška) nasproti *Secours Populaire* (posvetna). To je predvsem posledica zakona iz leta 1905 o ločitvi Cerkve in države (Stres 2005). V državah, kot sta Avstrija ali Italija, je prostovoljstvo vezano na Katoliško Cerkev, v drugih državah pa na Anglikansko Cerkev, na primer v Veliki Britaniji, ali na Luteransko, na primer v Nemčiji. Nekatero od verskih ustanov še vedno delujejo, vendar z vedno več sodelavci oz. prostovoljci iz laičnih vrst (vse manj je duhovnikov in redovnic).

Pod vplivom Bismarckove socialne države, ki je ob koncu 19. stoletja začela uveljavljati prve oblike socialnih zavarovanj, postaja prostovoljstvo manj pomemben in ne ključni dejavnik pomoči ranljivim in ubogim, saj ga opravlja profesionalni aparat države. Vse do druge svetovne vojne dobiva zagon in skuša rešiti vse tovrstne socialne probleme. Vendar se ta načrt ne uresniči, saj je socialna država pokazala svoje razpoke in težave v birokratizmu, neobčutljivosti za ranljive skupine, kakor tudi v negospodarnem in neracionalnem obnašanju (Halba 2014). To je zopet dalo zagon razvoju nevladnih in dobrodelnih organizacij.

Po drugi svetovni vojni postaja dobrodelnost vse bolj sekularizirana dejavnost, ki je povezana z »modernimi« koncepti solidarnosti ali filantropije. Po besedah Anheierja (2005) se filantropija nanaša na »prakse posameznikov, ki odražajo ljubezen do človečnosti in prostovoljno dajanje osebnega bogastva pomoči potrebnim in razvijanje potrebnih veščin za javne namene«. To pomeni, da se poudarjajo posameznikova indi-

vidualna prizadevanja za reševanje lastnih in tudi družbenih problemov, kot sta revščina ali nevednost ne glede na versko pripadnost.

Nekoliko drugače je potekal razvoj v nekdanjih komunističnih državah, ki so vstopile v EU. V katoliških državah, kot so Slovenija, Hrvaška, Poljska, Češka, postaja karitativna dejavnost ključno gibalno dobrodelnosti, ki vključuje predvsem laike v široko razvejeno mrežo prostovoljcev in postane hkrati sestavni del celostne nacionalne skrbi za odrinjene in revne skupine prebivalstva. Poleg teh karitativnih organizacij prične nastajati še vrsta drugih nevladnih humanitarnih organizacij. V državah nekdanjega vzhodnega bloka je religija postala vnovič glavno vprašanje pri zbiranju v skupnost in izvajanje karitativnosti po padcu Berlinskega zidu (Halba 2014). Zato je Cerkev sila, ki krepi nacionalno in etnično identiteto ter družbene vezi znotraj župnij in spodbuja socialno kohezijo, ki jo povezuje z različnimi dejavnostmi dobrodelnosti.

V Sloveniji in drugih državah jugovzhodne Evrope je religija še vedno občutljivo vprašanje glede na zgodovinsko dediščino. Po eni strani se ji priznava pomen pri ohranjanju etničnih in nacionalnih meja kot dejavnik kohezivnosti, po drugi strani pa se je drži pečat nezaželenosti, ki ji ga je dal komunistični režim. Po razpadu nekdanje Jugoslavije se je nekdanji sekularizirani sistem skrbi za robne kategorije (socialno skrbstvo), ki se je izvajal od leta 1945, vnovič povezal z religiozno pripadnostjo – bodisi pravoslavno, katoliško ali muslimansko – in kot tak začel razvijati svoje organizacije za izvajanje dobrodelne dejavnosti.

Kriza dobrodelnih organizacij v sodobni družbi

V sedemdesetih letih 20. stoletja je nastala nekakšna kriza državne skrbi in verskih institucij pri izvajanju pomoči za ranljive skupine prebivalstva (Halba 2014), s tem pa se je širila naklonjenost prostovoljstvu in nevladnim sekulariziranih organizacijam. V nevladnih organizacijah se je uveljavljal pristop »od spodaj navzgor«, ki je bil okrepljen z družbeno odgovornostjo in prepričanjem, da bodo lahko posamezne lokalne dejavnosti učinkovite, če so skupne, in da bodo spremenile dosedanjo neodzivno prakso. Nevladne organizacije niso bile samo izvajalke pomoči za ranljive kategorije, pač pa so postale tudi dejavnik sprememb politike do ranljivih kategorij, saj so povezovale ljudi v skupnih prizadevanjih in zahtevah do državnih in lokalnih oblasti. Prostovoljno delo, ki je ključ nevladnih organizacij, vse bolj vključuje altruizem in drugačnost, ki temelji na vključevanju »drugega«, ki je drugačen od mene samega, družine ali prijateljev. Zaradi te spremembe vrednot se vedno več ljudi pridruži prostovoljnimi organizacijam in protestom proti birokratski socialni državi. S tem postanejo nevladne organizacije oblike pritiska na neučinkovito državno politiko.

Nevladne nekonfesionalne organizacije igrajo sedaj pomembno vlogo tudi v mednarodnem razvojnem sodelovanju. Deloma se to dogaja zato, ker naj bi veljalo, da so nevladne organizacije bolj učinkovite od uradnih agencij za pomoč pri zagotavljanju tuje pomoči revnim in potrebnim v državah prejemnicah. Kljub temu je odprto vprašanje, ali sodobne nevladne organizacije, ki so bližje revnim, pomagajo zmanjšati birokratsko vmešavanje in administrativne stroške dostave pomoči. Škandali v nekaterih njihovih vrstah (Rdeči križ v Sloveniji, Unicef ipd.) so povzročili povečan pritisk, da

omejijo porabo, ki ni neposredno povezana z dobrotelnimi projekti. Zadnje raziskave (Nunnenkamp in Öhler 2010) kažejo, da nevladne organizacije iz držav donatoric ne nudijo boljše ciljno uspešne ali učinkovitejše pomoči od državnih razvojnih agencij, saj so postale njim precej podobne. Zdi se, da jih niti ne poskušajo prekašati z osredotočanjem na najbolj potrebne ciljne skupine ali v posebno težkih okolišjih. Te negativne prakse pa vnovič odpirajo vrata izvornim cerkvenim dobrotelnim organizacijam z laičnimi prostovoljci, da ponovno razširjajo svojo karitativno dejavnost, saj je njihovo delovanje ukoreninjeno z izvorno karitativno etično podlago in so manj obremenjene s škandali, birokratizmom in segregacijo.

Prepoznavanje etičnih ozadij dobrotelnosti skozi čas

Ob zgoraj navedenih strukturnih in vsebinskih premikih dobrotelnosti lahko ugotovimo tudi paradigmatične etične premike v praksah dobrotelnosti. Dobrotelne iniciative v srednjem veku temeljilo predvsem na etiki usmiljenja, torej v nesebičnem in predanem delovanju posameznika do drugega pa tudi v Levinasovem etičnem gledanju do drugega v stiski, ki mu moramo neskončno pomagati (Levinas 1998). Novoveški pristopi, za katerimi najdemo podlage v razsvetljenstvu, vse bolj prevzemajo altruistični in manj religiozni koncept pomoči drugemu, ki se kaže tudi v Kantovem moralnem zakonu (Kant 1993), ki zahteva izvrševanje iz osebne dolžnosti. To dolžnostno delovanje Kant imenuje legalnost v nasprotju z moralnostjo in po njegovi razlagi vpliva tudi na srce in dušo. Zlorabo tega moralnega nauka je zaznati v delovanju socialistične in komunistične države, ki osebni Kantov moralni imperativ pretvori v državnega,

da omogoča oblastem podeljevati »srečo« državljanom na nasilen način.

V sodobni socialni državi se pokaže vpliv nekakšne prenovljene Aristotelove etike srednje poti. Za Aristotela (Drobnič 2020) je bistvo etike v tem, da se opredeli in uveljavi najvišje dobro – srečnost –, h kateremu morajo težiti tako posamezniki kot celotna družba. Potemtakem je naloga države in državnih institucij skrb za trajno srečo svojih državljanov. Srečnost pa je možno doseči z vrlino ali krepostjo, ki je zlata sredina med dve skrajnostma – sredina med preveč ali premalo. Zato bi morala država v vsem, kar počne, stremeti k tej zlati sredini, pri čemer le-ta ni vezana na stvari oz. produkte, temveč na vsakega posameznika. Država bi torej morala delati v enako dobro vseh državljanov, jim zagotavljati enake možnosti na vseh področjih, da se uresničujejo. Zato je eden glavnih smotrov države in državnih institucij po Aristotelu, da delujejo etično, kajti ta smoter nas pripelje do najvišjega dobrega, do srečnih državljanov. To etično ravnanje bi moralo biti cilj celotne države in državnih institucij, ne zgolj posameznikov (Amakobe 2016).

Imperativ srečnosti so oblasti po drugi svetovani vojni skušale instrumentalizirati s projekti socialne države, vendar je ta postala sčasoma preveč zbirokratizirana in neučinkovita (Luetge 2015). Zato se okrepi instrumentalizacija nevladnih organizacijah, ki postanejo kritika birokratske in neučinkovite države ter obenem izvajalec dobrodelnih dejavnosti. V teh nevladnih organizacijah se povežejo tako tisti, ki pomagajo (prostovoljci), kakor tudi tisti, ki se jim pomaga (ranljive kategorije), pri čemer postanejo ranljivi in nemočni celo v vlogi oskrbovalca samega sebe v oblikah kooperativ za samopomoč v Evropi.

V sodobnih prizadevanjih nevladnih in karitativnih organizacijah opazamo tudi prizadevanja za oblikovanje skupnosti kot načina karitativnega delovanja, ki so za Kanta pomemben instrument moralnega delovanja. V teh skupnostih naj bi posamezniki – ranljive kategorije – pridobili možnost integracije in vključenosti, ki jih prepoznamo tudi v karitativnih prvinah prvih krščanskih skupnosti, da »revni in trpeči lahko pristopijo k skupni mizi«.

Zaključek

Razvoj karitativnih dejavnosti skozi čas pokaže, da so se te spreminjale v smislu vsebine delovanja, organiziranosti, to je strukture, obenem pa tudi glede sprememb etičnega ozadja oz. podlag delovanja. V tem smislu prepoznavamo tako religiozne podlage z etiko usmiljenja kot tudi etično filozofske teorije Aristotelove srednje poti, Kantovega (2003) moralnega zakona in skupnosti ter Levinasove neomejene pomoči. Pri tem ugotavljamo, da se v večji ali manjši meri pojavljajo obrazci delovanja prvih krščanskih skupnosti, katerih velik del je bila tudi karitativna dejavnost.

Tisti, ki so vključeni v sodobne dejavnosti oz. organizacije kot »neranljivi v vlogi sodelavcev, mentorjev in svetovalcev«, ne delajo več le po principih dobroteljnosti, usmiljenja in podobno, za kar nekoč niso prejeli nagrade, pač pa so tudi nagrajeni (plačani) in hkrati uresničujejo druge lastne cilje. S tem pride do vzpostavljanja ravnovesja interesov med tistimi, ki pomagajo in skrbijo za drugega, in tistimi, ki prejema to pomoč. To pomeni, da se celotno področje delovanja humanitarnih, dobrotelnih in drugih organizacij pod skupnim nazivom »nevladne organizacije« pomika od Levinasovega

brezpogojnega služenja drugim k etični paradigmi Aristotela in njegove srednje poti – uravnoveženosti interesov med tistimi, ki pomagajo, in tistimi, ki so pomoči deležni. To je mogoče zaznati tudi v sodobnih evropskih usmeritvah in praksah na obravnavanem področju.

Sedanje dobrodelne iniciative v svojih praksah sicer izhajajo iz klasičnih karitativnih organizacij, a so v okviru nenehnih zgodovinskih »inovacij« pod vplivom različnih ideologij in svetovnonazorskih prepletanj očitno izgubile podlago, avtentičnost in jasnost, opustili so temeljne vrednote in prisegli le na demokratični glasovalni okvir brez vrednotne vsebine, zato so postale mnoge prakse problematične, ki jih običajni ljudje ne sprejemajo in so jim tuje.

V času razmaha individualizma, sebičnosti, egocentričnosti in anomije (Durkheim 2018), ki se prepoznavajo v sodobni družbi dosežkov, oblikovanje skupnosti kot povezanih ljudi s skupnimi zavezujočimi cilji in vrednotami vse bolj šteje oz. kliče, zato imajo karitativne skupnosti in organizacije s čvrstimi vrednotami perspektivo, saj lahko utrjujejo povezanost med ljudmi in medsebojno pomoč ter zagotavljajo trajnost, varnost in zanesljivost. Pomembne so zlasti zato, ker so zaradi pravil delovanja in jasno oblikovanih vrednot manj ranljive za razpad, s tem pa tudi manj podvržene moralnemu razkroju, ki je posledica individualizma, moralnega eskapizma in uveljavljanja materializiranega pogleda na življenje. Pri tem papež Bendikt XVI v svoji okrožnici (2006) poudarja, da dobrodelnost nikoli ne sme postati povod za verski prozelitizem ali spreobračanje tistih, ki so pomoči potrebni.

V času plejade raznovrstnih dobrodelnosti je treba tudi na način zgodovinske refleksije priti k izvoru, »studentu prave

vode«, ki je navdihoval dobrodne dejavnosti prvih krščanskih skupnosti, pri čemer je treba razviti ali odpreti notranje oko in ne le gledati skozi objektivna merila denarja ali materialnih sredstev, ki jih nekdo nameni drugim v stiski. Dobrodelnost ustvarja vzajemno človeškost, ki nas vse spodbuja k sposobnosti v medsebojnih odnosih, in odgovornost, da spoštujemo življenje pri sebi ter drugih (Juhant 2009, 25–27). Dobrodelnost je predvsem imanentna zadeva posameznika, ki pomeni notranji odnos do drugega, do njegovega »brata« in ne lastnega postavljanja navzven pred drugimi. Naj bo predvsem tako, kot je naredila tista svetopisemska uboga vdova, ko je dala dva novčiča (Mr 12, 42) – in naredila je veliko.

Reference

Literatura

Amakobe, David. 2016. Business Ethics. https://www.researchgate.net/publication/308926602_Business_Ethics (pridobljeno 11. 11. 2019).

Anheier, Helmut. 2005. *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*. London: Routledge.

Aristotel. 2002. *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.

Benedikt XVI. 2006. Okrožnica *Bog je ljubezen* [Deus caritas est]. Ljubljana: Družina.

De Mello, Antony. 2022. *Zavedanje*. Ljubljana: Založba Dravljje.

Dolar, France Martin, ur. 1991. *2000 let krščanstva*. 1991. Ljubljana: Mihelač.

Dragoš, Srečo. 1993. Karitas na Slovenskem. *Socialna Slovenija* 32, št. 5/6: 163–197.

Drobnič, Janez. 2018. Inclusion of persons with disabilities and the Christian communities. V: *Centenarul unirii românilor și Europa de astăzi: religie și geopolitică*. Vol. 3. Simpoziunul Internațional de Știință, Teologie și Artă (ISSTA), Facultatea de Teologie Ortodoxă, Alba Iulia, 14-15 mai 2018 - ediția a XVII-a, 321–334. Ur. Himcinschi, Mihail et al. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană; Alba Iulia: Reîntregirea, 2018.

Drobnič, Janez; Weis, Lidija; Toroš, Jani. 2020. Ethical Paradigms in Business and Society. *Economics, Ecology, Socium* 4, št. 1: 1–14. DOI: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2020.4.1-1>.

Drucker, Peter. 2012. *Managing the non-profit organisation*. London: Routledge.

Durkheim, Emile. 2018. The Division of Labor in Society. V: *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, 217–222. Ur. David B. Grusky. New York: Routledge.

Gould, Stephen Jay. 1997. Evolution: The Pleasures of Pluralism. *The New York Review of Books* 44 (26. junij): 47–52.

Halba, Benedicte. 2014. Volunteering from altruism to otherness. *Traditiones* 43, št. 3: 67–83.

Häring, Bernhard. 1967. *Das Gesetz Christi*. München, Freiburg i. Br.: Erichewel.

Hrovatin, Nevenka. 2001. Ekonomski vidiki menedžmenta nevladnih organizacij. V: *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, 36–46. Ur. Dejan Jelovac. Ljubljana: Zavod Radio Študent.

Jelovac, Dejan. 2000. *Podjetniška kultura in etika*. Portorož: VSŠP.

Juhant, Janez. 2009. *Etika 1.: Na poti k vzajemni človeškosti*. Ljubljana: Študentska založba.

Kant, Immanuel. 1993. *Kritika čistega uma*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.

Kosi, Miha. 1995. *Templarji na Slovenskem: prispevek k reševanju nekaterih vprašanj srednjeveške zgodovine Prekmurja, Bele krajine in Ljubljane*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.

Levinas, Emmanuel. 1998. *Etika in neskončno. Čas in drugi*. Ljubljana: Družina.

Luetge, Christoph. 2015. *Order ethics or moral surplus: what holds a society together?* Lanham, MD.: Lexington.

Meglič Črnak, Andreja; Vojnovič, Maja. 1997. Vloga in pomen neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 13, št. 24/25: 152–178.

Nunnenkamp, Peter; Öhler, Hannes. 2010. Funding, Competition and the Efficiency of NGOs: An Empirical Analysis of Non-charitable Expenditure of US NGOs Engaged in Foreign Aid. *Kyklos* 65, št. 1: 81–110. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.201.00528.x> (pridobljeno, 4. 3. 2024).

Rawls, John. 1999. *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Reagan, Charles; Stewart, David, ur. 1978. *The Philosophy of Paul Ricœur: An Anthology of his Work*. Boston: Beacon Press.

Stres, Anton. 1999. *Etika ali filozofija morale*. Ljubljana: Družina.

Stres, Anton. 2005. Ločitev države in cerkva včeraj in danes. *Družina* 54: 27.

Škedelj, Vesna. 2015. Vidiki etičnega poslovanja. *Revija za univerzalno odličnost* 4, št. 4: 215–225.

Spletni viri

AJPES. 2017. <https://www.ajpes.si/eObjave/?s=54> (pridobljeno 2. 3. 2024).

CNVOS. 2023. Obseg javnega financiranja nevladnih organizacij v letu 2022. https://s3.fr-par.scw.cloud/djnd/cnvos/filer_public/5c/3e/5c3eccb3-a697-49eb-aefd-69fd7fda2546/analiza_obseg_javnega_financiranja_nvo_2022_september_2023.pdf (pridobljeno 2. 3. 2024).

Encyclopædia Britannica. 2024. Otto von Bismarck. <https://www.britannica.com/biography/Otto-von-Bismarck> (pridobljeno 25. 2. 2024).

M., Ka. 2018. Oxfamovi uslužbenci grozili pričam med preiskavo. *Delo*, 19. februar. <https://old.delo.si/svet/globalno/oxfamovi-usluzbenci-grozili-pricam-med-preiskavo.html> (pridobljeno 3. 3. 2024).

Marot, Mojca. 2010. Donacije za poštnino. *Žurnal24*, 23. oktober. <https://www.zurnal24.si/slovenija/donacije-za-postnino-99341> (pridobljeno 3. 3. 2024).

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ). <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (pridobljeno 3. 3. 2024).

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). 2011. <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/dms/Documents/v.2.%20website%20overview%20tab%20link%202%20Humanitarian%20Principles.pdf> (pridobljeno 3. 3. 2024).

Ethical–Historical Overview of Charity Activities

Summary

Charities are about moral actions to help others in need, based on ethical elements behind which we recognize concrete values to which people are deeply committed, and which guide them and their actions. An additional element is that of voluntariness, which implies the free will by which each individual chooses to do good work, which in turn implies the need for a motive or a reason. This is usually linked to a value or values. Since the activities of these organizations have a strong impact on other structures of society and on individuals, it is important that their activities are not accompanied by problematic practices, as has unfortunately been the case in recent times.

The key purpose of this paper is to identify the changes in the underlying ethical background and the resulting effects. In ancient and medieval Europe, charity was practised on the basis of a Christian tradition as conceived in the first Christian communities, and later it took place in the context of ecclesiastical organizations, with a greater degree of institutionalization. This was followed by periods of secularization at the turn of the 20th century, where volunteering, as a new internal movement, took modernist secular altruism as its basis of action.

Alongside the above structural and substantive shifts in charity, we can also identify paradigmatic ethical shifts. Whereas charitable initiatives in the Middle Ages were primarily based on an ethic of mercy, modern approaches increasingly adopt modernist altruism instead of the Christian tradition of helping one's neighbour. In doing so, they also help themselves according to Kant's moral law, which requires such

work out of personal duty. By the end of the 20th century, however, they find a basis in Rawls's liberal model of justice in the context of the welfare state. Instead of an individual moral imperative, which presupposes personal freedom and individual responsibility, the state assumes responsibility for helping people in need.

In the current era of individualism, charitable communities and organizations with strong values have a renewed perspective, because in addition to the welfare of the vulnerable, they ensure the cohesion between people in the community, which is becoming a weakness of the modern state, and at the same time they are a critique of the bureaucratic and ineffective state.